

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

Son 6 Jild 4

2024

SCIENCEPROBLEMS.UZ

**ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ
ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ**

№ 6 (4) - 2024

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2024

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Абдор – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

Турсунов Равшан Нормуратович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Холикулов Ахмаджон Боймаҳамматович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Габриэльян Софья Ивановна – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Миллий Университети.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Насирходжаева Дилафруз Сабитхановна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Остонокулов Азамат Абдукаримович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент молия институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Хожаев Азизхон Саидалоҳонович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Фарғона политехника институти

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакаров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Саидова Камола Усканбаевна – фалсафа фанлари доктори, “Tashkent International University of Education” халқаро университети;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Ўроқова Ойсулув Жамолиддиновна – фалсафа фанлари доктори, доцент, Андижон давлат тиббиёт институти, Ижтимоий-гуманитар фанлар кафедраси мудири;

Носирходжаева Гулнора Абдукаххаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Турдиев Бехруз Собирович – фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Бухоро давлат университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳасанов Шавкат Аҳадович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Бахронова Дилрабо Келдиёровна – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Мирсанов Ғайбулло Қулмуродович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАР:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуротовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат хавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Утемуратов Махмут Ажимуратович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳакимов Комил Бахтиярович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Юсупов Сардорбек Баходирович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби;

Жўраев Шерзод Юлдашевич – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Бабаджанов Атабек Давронбекович – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Раҳматов Элёр Жумабоевич – юридик фанлар номзоди, Тошкент давлат юридик университети;

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Хашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Каюмова Насиба Ашуровна – педагогика фанлари доктори, профессор, Қарши давлат университети;

Тайланова Шохида Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент;

Жуманиёзова Муҳайё Тожиевна – педагогика фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Ибрахимов Санжар Урунбаевич – педагогика фанлари доктори, Иқтисодиёт ва педагогика университети;

Жавлиева Шахноза Баходировна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети;

Бобомуротова Латофат Элмуродовна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Василя Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбаҳор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психологияси кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Шамшетова Анжим Караматдиновна – психология фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

Содиқова Шоҳида Мархабоевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодира Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атакулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхатига киритилган.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари” электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

Науризбаева Нуржамал Қудайбергенова

TURKISTONDA OILA VA NIKOH MUNOSABATLARINING O'ZIGA XOS JIHATLARI VA ROSSIYA
IMPERIYASI BOSQINIDAN KEYIN MINTAQADA YUZ BERGAN DEMOGRAFIK
JARAYONLAR 14-22

Ortiqov Yosin Abdulboqiyevich

DUNGANSHUNOSLIK TADQIQOTLARI TARIXSHUNOSLIGI (1990-2023) 23-34

Бобожонова Феруза Хаятовна

СОВЕТ ҲОКИМИЯТИ ДАВРИДА ҚУЙИ ВА ЎРТА ЗАРАФШОН ВОҲАСИДА ТАЪЛИМ
ТИЗИМИ 35-40

Halimov Tal'at

XX ASRNING 20-30 YILLARIDAGI QULOQLASHTIRISH SIYOSATI VA UNING
SALBIY OQIBATLARI (BUXORO VILOYATI MISOLIDA) 41-45

Ilhomov Ziyovutdin Adxamovich, Shukurov Rustam Jo'raqulovich

ALEKSANDR BEKOVICH-CHERKASSKIY EKSPEDITSIYASINING BA'ZI TAFSILOTLARI:
EKSPEDITSIYANING BOSHLANISHI 46-54

Tilavova Shahnoza Salohitdinovna

MA'RIFATPARVARLARNING MATONATLI AYOLI XAYRINISO MAJIDXONOVA (1905-1937)
HAYOTI VA FAOLIYATIGA CHIZGILAR 55-59

Жайнаров Обиджон Ҳамид ўғли

XX АСР 20-ЙИЛЛАРИДА ЎЗБЕКИСТОНДА АДВОКАТУРА ТИЗИМИДАГИ ЎЗГАРИШЛАР
(ФАРҒОНА ВИЛОЯТИ МИСОЛИДА) 60-64

Toshpo'latov Mamadali Zaynidin o'g'li

NUROTA TUMANI YOSHLARINI QO'LLAB-QUVVATLASH YUZASIDAN AMALGA OSHIRILGAN
CHORA-TADBIRLARNING TARIXIY TAHLILI (2017-2024) 65-73

Umarov Baxtishod

SOMONIYLAR DAVRIDA BUXORODA ILM-FAN RIVOJI (TARIX VA TIBBIYOT MISOLIDA) .. 74-79

Ўўлдошев Салимжон Валиевич

ИНТЕГРАЦИЯЛАШУВ ЖАРАЁНЛАРИ ВА ХАЛҚ ЎЙИНЛАРИ 80-85

Askarov Azimjon Odiljon o'g'li

O'RTA OSIYODAGI ANGLIYA-ROSSIYA RAQOBATINING TARIXIY KONTEKSTI
VA KATTA O'YIN SIYOSATINING VUJUDGA KELISHI 86-91

Eshchanov Hurmat Matnazarovich

O'ZBEKISTON HUDUDI BRONZA DAVRIDA TOPOGRAFIK XUSUSIYATLARNI ETNIK
JARAYONLARI KARTOGRAFIYASI..... 92-95

Azamatova Gulmira Bayirbekovna

O'ZEKISTONDA AHOLI MIGRATSIYASI VA UNGA TA'SIR ETGAN IJTIMOIIYIQTISODIY

OMILLAR	96-100
<i>Raimov Mamasoat Safar o'g'li</i> ESKI TERMIZ HAQIDA TARIXIY MA'LUMOTLAR	101-105
<i>Usmanov Jahongir Xo'jaqulovich</i> MARKAZIY OSIYO TARIXSHUNOSLIGIDA ILK ILMIY QARASHLARNING SHAKLLANISHI	106-109
<i>Usmanova Inobat Ibragimovna</i> PROCESSES OF GEOGRAPHICAL LOCATION OF THE IRON AGE POPULATION OF UZBEKISTAN	110-115
<i>Bekmirzayev Islomjon Ibrohim o'g'li</i> O'RTA G'OVASOY HUDUDI QADIMGI DAVR AHOLI TURAR-JOYLARI XUSUSIDA AYRIM MULOHAZALAR	116-120
<i>Gadoyev Dadaxon Xayrulloevich</i> BUXORDAGI "MASJIDI BALAND" MASJIDI QURILISHI VA TARIXI	121-125
<i>Rajabova Sabohat Bobirovna</i> IQTISODIY HAYOTDA TADBIRKOR AYOLLARNING TUTGAN O'RNI (SURXONDARYO VILOYATI MISOLIDA)	126-132
<i>Aloxunov Alisher Ahmadjonovich</i> ARXELOGIYADA GEOGRAFIK AXBOROT TIZIMLARIDAN FOYDALANISHNING ASOSIY IMKONIYATLARI XUSUSIDA	133-138
<i>Sharopov Saidusmon Saidaxmadovich</i> XIX ASR OXIRI VA XX ASR BOSHLARIDA BUXORO AMIRLIGINING JANUBISHARQIY HUDUDI SHAHARLARI, XUSUSAN QARSHI, SHAHRISABZ VA KITOB SHAHARLARINI RUS TARIXCHILARI ASARLARIDA YORITILISHI	139-144
<i>Axmedova Gulchehra O'skinovna</i> SHEROBOD VOHASI NOMODDIY MADANIYATI DURDONALARI	145-149
<i>Abduraximov Husniddin</i> O'ZBEKISTON VA AVSTRIYA RESPUBLIKASI O'RTASIDA INVESTITSIYAVIY, HUQUQIY HAMDA ILM-FAN SOHASIDA HAMKORLIKNING MUSTAHKAMLANISHI	150-158
<i>Turopova Mohidil Turdiyevna</i> O'ZBEKISTON JUNUBIY HUDUDLARI TOPONIMIKASINING TABIAT BILAN BOG'LIQLIGI VA URF-ODATLARINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	159-163
<i>Annayeva Zarifa Musurmonqulovna</i> EKOLOGIK HOLATNI BARQARORLASHTIRISHNING ASOSIY YO'NALISHLARI	164-168
<i>Ahmadvov Xurshid San'atovich</i> "CHIG'ATOY IMLOSI" VA MILLIY ZIYOLILAR	169-175
<i>Axmadova Nafisa Axmad qizi</i> O'ZBEKISTON VA GERMANIYA MADANIY ALOQALARINING RIVOJLANISHI	176-179

Жумаева Шоҳида Чориевна

МУСТАҚИЛЛИК ДАВРИДА ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИНИНГ РИВОЖЛАНИШИ 180-186

Elmuratova Umida Farxadovna

TA'LIM IMKONIYATLARINI KENGAYTIRISHNING GENDER TENGLIGINI TA'MINLASHGA

TA'SIRI 187-191

Nazarov Otabek Muzrobovich

XX ASRNING 80-YILLARI QATAG'ONLIK SIYOSATINING SURXONDARYODAGI IJTIMOY-

IQTISODIY JARAYONLARGA TA'SIRI 192-197

Kupaysinov Ismoyiljon Ahmadjanovich

1950-1990 YILLARDA ANDIJON OBLASTI JAMOAT TRANSPORTI FAOLIYATI VA UNDAGI

AYRIM MUAOMMOLARNI MATBUOTDA YORITISHI ("KOMMUNIST" GAZETASI

MATERIALLARI MISOLIDA) 198-202

Oripova Laylo Zafarovna

O'ZBEKISTON YOZUVCHILAR UYUSHMASI FAOLIYATI TARIXIGA NAZAR 203-207

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

Magsud Azad Guliyev

OZARBAYJONDA YASHIL ENERGIYAGA O'TISH: SO'ROQ NATIJALARINI TAHLIL

QILISH 208-214

Глазова Марина Викторовна

ВКЛАД «ЗЕЛЕНОВОГО» УЧЁТА В ФИНАНСОВОМ МЕНЕДЖМЕНТЕ В УСТОЙЧИВОЕ

РАЗВИТИЕ КОМПАНИЙ ЭНЕРГЕТИЧЕСКОЙ ОТРАСЛИ В УЗБЕКИСТАНЕ:

МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЙ АСПЕКТ 215-231

Oramov Jaxongir Jurayevich

RAQAMLI INNOVATSIYALAR DAVRIDA MOLIYAVIY BARQARORLIKNI BAHOLASHDA

EKONOMETRIK MODELLAR 232-238

Шадиева Дилдора Хамидовна

БАНК СОҲАСИГА РАҚАМЛАШТИРИШ ЖАРАЁНЛАРИНИНГ ТАЪСИР 239-243

Umronov Eldorbek Sodirovich

TURISTIK KORXONALARDA TADBIRKORLIK FAOLIYATI RAQOBATBARDOSHLIGINI

BAHOLASH 244-255

Sattarov Umirzoq Normengovich

MINTAQANI BARQAROR RIVOJLANTIRISHDA TRANSFORMATSIYALASH JARAYONI... 256-262

Хамдамов Шавкат Комилович

СОЦИАЛЬНАЯ ЗАЩИТА И БОРЬБА С БЕДНОСТЬЮ: СТРАТЕГИИ ФИНАНСИРОВАНИЯ В

УЗБЕКИСТАНЕ 263-267

Хайитов Жамшид Холвоевич

ИҚТИСОДИЁТДА ОБОДОНЛАШТИРИШ ХИЗМАТЛАРИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ – ДАВР

ТАЛАБИ 268-272

Xurramov Azamat Fayzullayevich

BOZOR IQTISODIYOTI SHAROITIDA UY XO'JALIGI SEKTORINING O'RNI VA

ANAMIYATI 273-278

Алимханова Нигора Алимхановна

ТОВАР-МОДДИЙ ЗАХИРАЛАР АУДИТИДА ТАҲЛИЛИЙ АМАЛЛАРНИ ҚЎЛАШ 279-287

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

Jumayev Oybek Maratovich

O'ZBEKISTONDA KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISH DINAMIKASINING IJTIMOY-SIYOSIY JIHATLARI 288-296

Наврўзова Гулчеҳра Нигматовна

ХОЖА АҲРОР ТАЪЛИМОТИДА ИНСОНИЙ ҲАҚИҚАТ МАСАЛАСИ 297-302

Хайридинов Аббосхон Анварович

ҒАРБ МАДАНИЯТИНИ ОММАЛАШИШИГА ИЧКИ ОМИЛЛАР ТАЪСИРИ 303-311

Мухамеджанова Лалихон

АХЛОҚНИНГ ЖАМИЯТДАГИ ТРАНСФОРМАЦИОН ВА БАРҚАРОРЛАШТИРУВЧИ ФУНКЦИЯЛАРИ 312-317

To'yeva Muhayyo Shuhrat qizi

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASINING YANGILANISH JARAYONIDA XOTINQIZLAR INNOVATSION TAFAKKURINI OSHIRISH VA FAOLLASHUVI BORASIDAGI SIYOSATI:UMUMNAZARIY TAHLILLAR..... 318-322

Ro'zimurodov Siroj Madatovich

OILANING IJTIMOY-IQTISODIY MUNOSABATLARNI SHAKLLANTIRISHDA MA'NAVIY-AXLOQIY TARBIYANING TA'SIRI 323-326

Ravshanov Ulug'bek Rahbarovich

AXBOROT GLOBALLASHUVI SHAROITIDA YOSHLARDA MILLIY O'ZLIKNI TARBIYALASH MASALALARI 327-332

Allayarova Marxabo Mavlanovna

SHAXS BADIY IJODINI SHAKLLANTIRISHNING ESTETIK MUAMMOLARI VA MA'NAVIYAT 333-337

Хашимов Шерахон Жўрахонович

ЎЗБЕКИСТОН ХАЛҚАРО ИМИДЖИНИНГ ЮКСАЛИШИДА ТИББИЁТ ТУРИЗМИНИНГ ТУТГАН ЎРНИ..... 338-342

Soatov Rasul Muxitdinovich

BOBORAHIM MASHRAV HAYOTI VA IJODIDA TASAVVUFGA DOIR QARASHLAR TAHLILI 343-348

Ashurov Navfal Burxonjon o'g'li

MOVAROUNNAHR MIQYOSIDA NASAF SHAHRINING ILMIY-MADANIY ASOSLARI349-352

Ўразалиева Гулшада Бекнўлатовна

ГЕНДЕР ТЕНГЛИКНИ ТАЪМИНЛАШ - ЯНГИ ЎЗБЕКИСТОН СТРАТЕГИЯСИНИНГ УСТУВОР ЙЎНАЛИШИ 353-358

Xudaynazarov Samad Xudayberdiyevich, Turgunov Azim Turgunovich

JAMIYATNING MA'NAVIY - IJTIMOY RIVOJLANISHIDA O'ZBEK XALQI MILLIY QADRIYATLARINING O'RNI 359-364

Suvanov Ilhom Abdixalilovich

AXBOROT-MAFKURAVIY TAHDIDLARGA QARSHI KURASHDA MILLATLARARO TOTUVLIK VA DINIY BAG'RIKENGLIKNI TA'MINLASHNING AHAMIYATI 365-371

Axmedova Dilrabo Sa'dullayevna

SHARQ ALLOMALARI ASARLARIDA OILA VA TARBIYA MASALALARI 372-376

Kayumova Aziza Toshmuradovna

IBN XALDUNNING JAMIYAT VA IJTIMOYIY TARAQQIYOT TO'G'RISIDAGI QARASHLARI 377-381

G'ulomov Obid G'ayratovich

YOSHLAR MA'NAVIY KAMOLOTIGA TA'SIR ETUVCHI IJTIMOYIY-MADANIY OMILLARNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI 382-385

Панжиев Сухроб

ГЛОБАЛЛАШУВ ВА ҒОЯВИЙ ТАҲДИДЛАР ДАВРИДА ҲАҚИҚАТ ТУШУНЧАСИНИНГ АҲАМИЯТИ 386-391

Matnazarova Muhayyo Axmetjanovna, Azimova Charos Azamatovna

"ETNOS", "MILLAT" TUSHUNCHALARINING MAZMUN-MOHİYATI VA ULARNING ILMIY-NAZARIY TAHLILI 392-398

Amanov Alisher Kaxramonovich

VAQTNI ILMIY JIHATDAN TAHLIL QILISH HAMDA UNI FALSAFIY VA MADANIY NUQTAI NAZARDAN O'RGANISH 399-404

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

Пайзибаева Мадинахон Собиржон қизи

БРИТАНИЯ ХАЛҚ ЭРТАКЛАРИНИНГ ШАКЛЛАНИШИДА КЕЛЬТ МИФОЛОГИЯСИНИНГ ТАЪСИРИ ВА ЎРНИ 405-409

Tevosyan Gayane Arturovna

O'ZBEK VA RUS TILI GRAMMATIKASINING QIYOSIY TIPOLOGIYASI 410-417

Boynazarov Islom Abduxalimovich

INGLIZ TILIDAGI FALSAFIY TERMINLARDA SINONIMIYA HODISASI 418-421

Bahriddinova Yulduzxon Bahriddin qizi

INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDAGI BOTANIK TERMINLARNING NOMINATIV TAHLILI VA BINAR NOMLANISHI 422-426

Javliyev Mansurbek Odil o'g'li

KONSEPT TUSHUNCHASINING HOZIRGI ZAMON LINGVISTIKASIDA TUTGAN O'RNI VA AHAMIYATI 427-431

Ruziyev Xusniddin Baxritdinovich

PARALLEL KORPUSSLARDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI 432-436

Rahimova Shahnoza Palvannozirovna

INGLIZ TILIDAGI IBORALARNI O'RGANISHDA TARJIMA MUAMMOLARI 437-442

Muhamadiyev Timur Urazovich

INGLIZ TILIDAGI OAVDA OMMAVIYLASHMAGAN IBORALARDAN FOYDALANISH 443-446

<i>Панжиева Насиба Нармахматовна</i> ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ СЕМАНТИЧЕСКОГО ПОЛЯ	447-451
<i>Умирова Дилфуза Суюновна, Асадов Шухрат</i> ОБРАЗОВАНИЕ ЯВЛЯЕТСЯ НЕОТЪЕМЛЕМОЙ И НЕПРЕРЫВНОЙ ЧАСТЬЮ ПРАВ И ИНТЕРЕСОВ ЧЕЛОВЕКА	452-456
<i>Ибрагимова Мохира Муратовна</i> ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ ПСИХОЛОГИЗМ И ЕГО ФУНКЦИИ В ТВОРЧЕСТВЕ ВИРДЖИНИИ ВУЛЬФ	457-464
<i>Тойчиева Насибахон Суранбаевна, Ткебучава Ирина Георгиевна, Темирова Шоира Гайбуллаевна</i> АКТУАЛЬНЫЕ ТЕНДЕНЦИИ В ИЗУЧЕНИИ ИСТОРИИ ЛИНГВИСТИКИ	465-477
<i>Nurimova Diyora</i> LIRIK DISKURS VA UNING MOHIYATI	478-482
<i>Axmadjonova Mohinur Iqboljon qizi</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILIDA NUTQ AKTLARINING SEMANTIK TUZILISH TAHLILI	483-491
<i>Jumanazarov Shukurali Tashmamatovich</i> KORPUS TUZISH TEXNOLOGIYASI.....	492-495
<i>Samadova Oydin Ilxomjon qizi</i> FRAZEOLGIK BIRLIK TUSHUNCHASI HAMDA UNING QO'LLANILISHI	496-500
<i>Xamrayeva Rano Rajabovna</i> XX ASR INGLIZ ILMIY FANTASTIKASINI TARJIMA QILISH XUSUSIYATLARI	501-505
<i>Ermatov Ixtiyor, Mamatqulov Azizbek</i> A.HOJIYEVNING TERMINOLOGIK LUG'ATLARI XUSUSIDA	506-510
<i>Muxtorova Moxlaroyim</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA TANBEH BERISHNI BILDIRUVCHI BIRLIKLARNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	511-517
<i>Abdullayeva Nilufar Ramazonovna, Aliqulova Rohila</i> O'SIMLIK NOMLARI BILAN BOG'LIQ TARBIYAGA OID MAQOL VA MATALLARNING CHOQ'ISHTIRMA TAHLILI	518-521
<i>Носирова Мубина Олимовна</i> СПЕЦИФИКА ОТРАЖЕНИЯ АНТРОПОЦЕНТРИЧЕСКИХ ПОСЛОВИЦ В СЛОВАРЯХ РАЗНОСИСТЕМНЫХ ЯЗЫКОВ	522-528
<i>Xasanov Zafar Baxtiyorovich</i> ZAMONAVIY TILSHUNOSLIKDA SPORT ATAMALARINI O'RGANISHNING NAZARIY ASOSLARI	529-534
<i>Рахматов Бекзод Уктам угли</i> СОЦИАЛЬНО-ЛИНГВИСТИЧЕСКАЯ РЕПРЕЗЕНТАЦИЯ ПОНЯТИЯ «УЧИТЕЛЬ»	535-539

Yaxyoyev Fayzullo muhammadsoli o'g'li

XX ASRNING IKKINCHI YARMIDA ALISHER NAVOIY LIRIKASIGA DOIR MATNSHUNOSLIK
BILAN BOG'LIQ TALQINLAR..... 540-546

Otajonova Dildor Baxtiyarovna

KORPUS TURLARINING LINGVISTIKA SOHASINI TARAQQIY ETTIRISHDAGI
AHAMIYATI 547-551

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович

МАЪНАВИЙ ЗИЁН КОМПЕНСАЦИЯСИ МИҚДОРИНИ АНИҚЛАШНИНГ НАЗАРИЙ ВА
АМАЛИЙ MASALALARI 552-559

Fayzullayev Aslbek Ulug'bek o'g'li

MULKNI QASDDAN NOBUD QILISH YOKI UNGA ZARAR YETKAZISH UCHUN JINOIY
JAVOBGARLIKNI TAKOMILLASHTIRISHNING AYRIM MASALALARI 560-564

Элмуродов Ҳусан Элмуродович

МЕҲНАТНИ МУҲОФАЗА ҚИЛИШ СОҲАСИДА ЎҚУВДАН ҲАМДА БИЛИМ ВА
КЎНИКМАЛАРИ ТЕКШИРУВДАН ЎТМАГАНДА ИШДАН ЧЕТЛАШТИРИШ..... 565-572

Аслонова Лайло Олимовна

ИЛМИЙ ХОДИМЛАР ҲУҚУҚИЙ МАҚОМИНИ БЕЛГИЛАШНИНГ АЙРИМ
MASALALARI 573-583

Файзиева Гулрух Мухаммади кизи

НЕКОТОРЫЕ ПОНЯТИЯ В СФЕРЕ ГАРАНТИИ ПРАВО НЕПРИКОСНОВЕННОСТИ
ЖИЛИЩА 584-588

Ибрагимова Сабина Эркиновна

К ВОПРОСУ О СОВЕРШЕНСТВОВАНИИ НАЦИОНАЛЬНЫХ МЕХАНИЗМОВ В СФЕРЕ
ДОСУДЕБНОГО УГОЛОВНОГО ПРОИЗВОДСТВА В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН..... 589-593

Tosheva Maftuna Anvar qizi

AXLOQQA QARSHI JINOYATLARNING JINOYAT-HUQUQIY JIHATLARI 594-600

Халилов Дониёр Нортажиевич

КОНСТИТУЦИОННОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИХ ПРАВ И
СВОБОД В СОЦИАЛЬНОМ ГОСУДАРСТВЕ 601-607

Файзуллаева Нигорахон Равшановна

МЕЖДУНАРОДНЫЕ ДОГОВОРА В СИСТЕМЕ МЕЖДУНАРОДНОГО
КУЛЬТУРНОГО ПРАВА 608-618

13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI

Saydillayeva Mehrinaz Bahodir qizi

OLIY TA'LIM TIZIMIDA TA'LIM DASTURLARINI LOYIHALASHTIRISH ASOSIDA PEDAGOGIK
TA'LIM METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH ASOSLARI 619-626

Ubaydullaeva Jamila Hurramovna

DARS TURLARI VA DARSNI REJALASHTIRISHGA NISBATAN YONDOSHUVLAR 627-631

<i>Ro'ziyeva Nazira Yodgorovna, Panjiev O'g'ilshod Baxodir qizi, Jo'raev Baxodir Norbo'tayevich</i> O'QUVCHILARGA TABIATNI ASRASH VA EZOZLASHNI "YASHIL MAKON" MILLIY TEKNOLOGIYA LOYIHASI ASOSIDA AMALIY ANJUMANLAR ORQALI OLIB BORISH	632-640
<i>Юлдошев Рустам Дилшод угли</i> РОЛЬ ПРАГМАТИЧЕСКИХ КОМПЕТЕНЦИЙ В ИЗУЧЕНИИ ЯЗЫКА И КОММУНИКАТИВНОМ ПРОЦЕССЕ	641-645
<i>Razzakov Baxrom Abdug'afurovich</i> BO'LAJAK MUHANDISLAR UCHUN OG'ZAKI MULOQOT KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISH: INGLIZ TILI DARSLARIDA TRANSPORT TERMINOLOGIYASINI O'RGANISHGA MISOLIDA.....	646-650
<i>Salimova Shahlo Sayfulloyevna</i> TA'LIM TIZIMIDA XAVFSIZ MUHITNI YARATISH MUAMMO VA ISTIQBOLLARI	651-656
<i>Kuchkarova Arofathon</i> MATEMATIKA DARSLARIDA INNOVATSION TEKNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH (GEOGEBRA DASTURI MISOLIDA)	657-661
<i>Radjabova Gulnoza Giyosiddinovna</i> YOZISH BO'YICHA KO'RSATMALARNI TAKOMILLASHTIRISHDA ZAMONAVIY AMERIKA INGLIZ TILI KORPUSINING (COCA) ROLI	662-669
<i>Sharifov Muxriddin Kamoladdin o'g'li</i> PROFESSIONAL TA'LIM MUASSASALARIDA MAXSUS FANLARNI O'QITISH ISTIQBOLLARI	670-675
<i>Saidova Surayyo Yarqulovna</i> NOFILOGIK TA'LIM YO'NALISHI TALABALARI O'QISH KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISHDA SOHAVIY MATNLAR XUSUSIYATLARI VA MATN TANLASH TAMOYILLARI	676-686
<i>Djalolov Furqat Fattohovich</i> UMUMIY O'RTA TA'LIM MAKTABLARIDA INGLIZ TILI TA'LIM SAMARADORLIGINI OSHIRISH VA SIFATINI YAXSHILASH YO'LLARI	687-691
<i>Niyazova Minara Baxramovna</i> TEKNIKA OLIIY O'QUV YURTLARIDA TALABALARNI FRANSUZ TILIGA QIZIQTIRISHNING O'ZIGA XOS JIHATLARI.....	692-697
<i>Amrillayev Husniddin Ashrab o'g'li</i> OLIIY TA'LIMDA VIRTUAL LABORATORIYALARDAN O'QUV JARAYONIDA FOYDALANISHNING PEDAGOGIK JIHATLARI	698-702
<i>Boboyeva Zarifa Jahonqulovna</i> SPORT TAYYORGARLIK JARAYONLARINING ADAPTIV MEXANIZMLARI.....	703-708
<i>O'rozov Shahobiddin Ziyadullayevich</i> AMIR TEMUR VA TEMURIYLAR DAVRIDA DAVLATNI BOSHQARISH TAMOIYILLARI.....	709-713
<i>Muxtshamova Parvina Zahitovna</i> ESL DARSLARIDA HAQIQIY MATERIALLARDAN FOYDALANISH	714-716

Received: 20 May 2024
Accepted: 30 May 2024
Published: 19 June 2024

Article / Original Paper

TOPONYMICS OF THE SOUTHERN REGIONS OF UZBEKISTAN ARE CONNECTED WITH NATURE AND SPECIFIC TO THE CUSTOMS CHARACTERISTICS

Turopova Mohidil Turdiyevna

Termiz State University, Senior teacher of the "World History" department, Ph.D.

Abstract. Information is given about the southern borders of Uzbekistan, geographical location, location, essence, change, development, and today's progress, as well as today's news, customs, and information.

Key words: Muzrabot, Dashti Arzinak, Marzbon, Karakamar, Baldir, Ushman, Tuzkon, Kirqkal, Kirqqiz, Kara tepa-Kurgan, Ulanbulok, Qorluq gor, Tashkent Burdogi.

O'ZBEKISTON JUNUBIY HUDUDLARI TOPONIMIKASINING TABIAT BILAN BOG'LIQLIGI VA URF-ODATLARINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

Turopova Mohidil Turdiyevna

Termiz davlat universiteti, "Jahon tarixi" kafedrası katta o'qituvchisi, t.f.b.f.d.(PhD)

Annotatsiya. Ushbu maqolada O'zbekistonning janubidagi chegara hududning geografik joylashuvi, joylarinig nomlanish mazmun-mohiyati, o'zgarishi, rivojlanishi, va bugungi kundagi taraqqiyoti hamda hozirgi kundagi nomlanishi, aholining urf-odatları, marosimları haqida ma'lumotlar keltirilgan.

Kalit so'zlar: Muzrabot, Dashti Arzinak, Marzbon, Qorakamar, Boldir, Hushmon, Tuzkon, Qirqkal, Qirqqiz, Qora tepa-Qo'rg'on, Ulanbulok, Qorluq g'or, Taskent, Burdog'uy, Kiyik maydon.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V4I6Y2024N24>

Surxondaryo viloyatining nomlanishida viloyat nomining o'zi tabiat bilan bog'liqligi juda muhimdir. Shuningdek, Surxondaryo - Surxon daryo nomidan kelib chiqib "qizil daryo" ma'nosini anglatishi va siyosiy jihatidan davlatlar bilan chegarasi geografik joylashuvi, betakror tabiati katta ahamiyatga ega. Surxondaryo viloyatini Afg'oniston, Tojikiston, Turkmaniston hamda Qashqadaryo viloyati bilan tog'lar va daryolar ajratib turadi bu ham tabiatning in'omi. Surxondaryo viloyati maydoni 20,1 ming km² bo'lib, Boysuntog', Ko'hitangtog', Bobotog'lari bilan o'ralgan bo'lib eng baland tog'i Hisor tizmasi 4643m, Surxondaryo, Sheroboddaryo, Qoratog'daryo, To'polangdaryo, Sangardakdaryo kabi daryolari bor. Darhaqiqt, Surxondaryo tumanlarini tarixini o'rganish jarayonida tabiat bilan bog'liq toponimikasi katta ahamiyatga ega. Jumladan, Angor mahalliy tilda-angara hosil yig'ib olingan dala, Anhor-kanaldan kichik suv utadigan suv o'tadigan o'zan, Angar-mo'g'ul tilida "yoriq tirqish, dara, tog' oralig'i" yoqutcha "teshik darvoza, dara", avestocha xon- "quduq", "buloq", forsha-"kanal", tojikcha-"kichik hovuz", ma'nolarini anglatadi. Bandixon-"to'siq", "g'ov", "tog' tizmasi", "tog' oralig'idagi juda katta tor yo'l", "to'g'on", "suv ombori"[1:64] kabi mazmunni bildiradi. Boysun mahalliy tilda

“Boyshin”-“boylar, zadagonlar, manzili”, qadimiy turkiy tilda boy- tana, gavda,qad-qomat”, XVI asr turkiy tilda biyik-“baland, baland joy”, oltoycha bujuk-“uzunlik”, tatar lahjalarida - “balandlik”, tuva tilida -“tog’”, tofa tilida -“tepalik” ma’nolarini anglatadi.[2:76] Termiz-“G’ulg’ula”- odam ko’p yashaganligi uchun shovqinli, Termad-“Uzoq, oxir”, Avestocha -“taro maetha”-varyoning narigi sohilidagi manzil”, “Tarmit”, “Tarmich”-“daryo bo’yi porti”, qadimgi turk tilida “mustahkamlangan uy, qo’rg’on”, yoqutcha-Torut-“burtuq, do’nglik,tepalik” deyilgan.Sherabot eroniy tillarda sher-“tosh, tog’”, rabot-istehkom”, “karvonsaroy” degan ma’noni beradi.Sariosiyo suv tegirmoni ko’p bo’lgani uchun sar-“bosh”, osiyo-“tegirmon” ya’ni “tegirmon boshi” yoki “tegirmon yuqorisidagi qishloq” .[3:173] bu suv ko’p bo’lganligi uchun dehqonchilik yaxshi bo’lgan shu sabab aholi tegirmonni ko’p qilganligini anglatadi. Muzrabot tumani har bir davrda har xil nomlar bilan nomlanib kelgan. Bir necha nomlar bilan atalishini o’ziga xos sabablari bo’lgan. Tumanning geografik joylashishiga ko’ra, Turkmaniston va Afg’oniston bilan chegaradosh bo’lib tabiati ham o’zgacha ko’rinishga ega betakror. Afg’oniston davlati va Muzrabot Amudaryo bilan, Turkmaniston tomonidan xalq tilida Ko’hitan va Qora tog’ yoki Bobo tog’ deb ataladigan tog’lar bilan chegaradosh.— Muzrabot -tumanidagi qishloq. (Xo’hman). Eroniy tillarda Buzurug-katta, ulkan, buyuk. *Buzurug rabot >buzrabot>muzravot*— katta rabot, katta qo’rg’on.[4:58]degan ma’nolarni bildirgan.Yana bir manbada boshqa ma’nolarda kelgan.Geografik jihatdan joylashuvi bo’yicha turli nomlarda aytilib kelingan. Asosiysi tarixi va xalqi qadim o’tmish tarixini bayon etadi.Darhaqiqat, Muzrabot diyori qadim tarixga ega.Qadimda bu diyorni “Dashti Arzinak” deb atashgan.[5:4]

Yoshi ulug’ bobolar-momolarning aytishicha qadimda Nuh (s.a.v.)ning kemasi o’tganligini rivoyat qiladilar. Xalqimiz ilk kamalakning chiqishi bu Allohning Nuh (s.a.v.)ga qilgan ahdida ko’rsatgan mo’jizasi ekanligini chin e’tiqod bilan aytadilar.Tog’ning kema tegib ozroq joyi kemtik bo’lib qolgan deb ta’rif beradilar.Tarixiy-arxeologik jihatdan o’rganilganda Amudaryoning o’ng sohili bilan Kampirtepa yodgorligi, Sopollitepa, Zang kanalining o’ng tomonida Xo’jamdodtepa, Kuchuktepa, Mushuktepa, Qo’rg’on, Sho’rob, ham qadimiy tarixni bayon qiladi. Turkmaniston bilan Qorakamar g’ori chegara hisoblanib qadimiy tasviriy san’at namunalari ma’lum darajada saqlanib qolgan bo’lib chegarada joylashgan hamda keyinchalik davrlar o’tishi rivojlanish va davlatlar o’rtasidagi munosobatlarning yaxshilanishi natijasida Turkmanistonga o’tish uchun tog’ni teshib temir yo’l qurilganligi sababli Teshiktog’ ham deb ataladi. Tabiat bilan nomlanadigan joylari-Chaqish nomli mashhur bozori eng qadimgi Muzrabotning iqtisodiga katta hissa qo’shgan va bu bozor xalqaro bozor bo’lib jahonga mashhur bo’lgan. Chaqish deyilishiga sabab bu o’simlik tikanning anor daraxtidek katta bo’lib o’sgan tikanlari ko’p va uchli bo’lgan.Katta hududni egallagan, uning gullarini qushlar yegan. Bozorga keluvchi va ketuvchilarni maxsus kishilar daryodan o’tishiga borib kelishiga kuzatib qo’yuvchilar bo’lgan. Ushbu bozordagi mahsulotlar juda sifatli, toza bo’lgan. Xattoki dunyo mamlakatlariga tuz va achchiqtoshning sotilishi juda ko’p xarid qilingan. Karvonlar kelib Erjahongir otada qo’nim topib mahsulotlarni harid qilganlar. Karvondagilar yana boshqa hududlarga ketmoqchi bo’lsa olgan barcha narsalarini Erjahongir otaga narxini aytib berib ketar ekanlar u kishi kimning nima narsasi sotilsa sotib pulini tayyorlab qo’yishi va hech qachon hech kimga xiyonat qilmagani uchun tahsinga loyiq bo’lgan, nafaqat karvonning mahsulotlari balki biron karvon ahli pulga muhtoj bo’lsa hojatini ham chiqargan, tanimasalarda insonlarni mushkulini oson qilgan shu sababli kelib ketuvchi karvon ahli Muzi Rabot ya’ni muz deb pulni, tangani, yoki mahsulotga almashiladigan boshqa mahsulotlarni nazarda tutgan.Rabot

deyilishiga sabab Erjahongir otaning alohida masjidi, chillaxonasi yonida katta omborxonasi bo'lganligi va shu omborxonaga karvondagilar ishonib bemalol hamma xarid qilgan yoki sotmoqchi bo'lganlarini qo'yib ketganlar. Erjahongir halol, lavzi rok, to'g'ri so'z, sadoqat, adolat ila tadbir qiladigan, hurfikr, ilmi, mehmondo'st oliyjanob inson bo'lgan. Atrofi keng maydon bo'lganligi bois karvonga hech qanday noqulayliklar bo'lmagan, chunki tuyalar, otlar, eshaklar ham maydonda bexatar bo'lgan. Bu joy tabiiy iqlimi o'ziga xos xususiyati shundaki qishda maydon kenglik, adir-qir, soy, tog' yonbag'rida bo'lsada juda sovuq bo'lmagan, yozda saratonda ham salqin shabada doimiy ravishda esib turgan. Muzrabotning tabiiy geografik sharoitiga qarab tog'li va tog' oldi hududi, sug'orma erlar hududi, dasht-yaylov hududlari borligini tasniflash mumkin. Doimiy ravishda suv oqib turgan. Karvonsaroydan qo'nim topganlar xohlagan tomoniga ketish mumkin. Bu ham yana bir qulay tomonini chorrahada joylashgan. Suvi shirinligi, mo'miyosi, tabobatda ko'plab giyohlari mashhur bo'lgan. Ajdodlarimizning rivoyatlarida Erjahongir ota lavzi halol, imoni pok, to'g'ri so'z, sadoqatli, adolat ila tadbir qiladigan, hurfikr, ilmi, mehmondo'st oliyjanob, mo'min inson bo'lgan. Erjahongir ota o'simliklarni yaxshi bilganligi tabobatdan xabardorligi hamda hayvonlarni ham o'rgata olganligi sababli bo'rilarining eng ko'p tarqalgan joyi Muzrabot bo'lsada bo'rilar umuman karvonga hamla qilmagan. Tog'lardan kiyiklar kelib keng soylarda yurganligi haqida ham ma'lumotlar borligi uchun Qizil tog'da "Kiyik maydon" deb nomlangan hudud bor. Bu joyda kiyiklar doimiy ravishda emin-erkin yurgan va keng katta joy bulgan. Mahalliy xalq bu hududda Navro'z bayramini nishonlaganlar. Bayramda Sumalak sayli, darvozlar, polvonlar kurash tushgan, ko'pkari bo'lgan, har xil tomoshalar, o'yinlar o'tkazilgan. Hozirgi kunda ham Kiyik maydon bor. Tarixi va rivoyati juda qiziqarli bu yurt ma'lum va mashhur bo'lganligidan nomlari ham mazmunli "Qizil tumshuq"-A. Makedonskiy davrida ham dehqonchiligi bilan dong taratganligi uchun A. Makedonskiy maxsus odamlarini shu yerda qoldirib ketgan qachonki bug'doylar pishib tayyor bo'lguncha qolishini va hosilni yig'ib olishini tayinlab qo'yib ketgan. Tuproqning rangi ham qizil bo'lgan Bu makedon xalqini rangi qizil bo'lganligi hamda ulardan boshqa bu joyga kelmaganligi, bu hudud qo'shning tumshug'iga o'xshaganligi va tog'ning yonidaligi uchun shunday nomlangan.

Pushti qora tog' ham mashhur bo'lganligi juda ko'plab giyohlar borligi va aholi bu giyohlardan doim olib shifo topgan shuningdek iste'mol qilgan.

Bu bozordan G'uzor orqali o'tib va hozirgi Samarqand tomonlarga o'tib ketishgan. Shuningdek, Muzrabotdagi Sopollitepa, Kuchuktepa, Mushuktepa, Qo'rg'on, Ho'jamdod tepa, Qorakamar, Boldir, Hushmon, Tuzkon, Qirqkal, Qirqqiz, Qora tepa-Qo'rg'on, Ulanbuloq, Qorluq g'or, Taskent Burdog'uy kabi joy nomlari bor. Sopollitepa qadimgi Sharq sivilizatsiyasining yangi o'chog'i hisoblangan. Sopollitepa madaniyatiga oid yodgorliklarni qazish natijasida nafaqat u yerdan topilgan sopolli buyumlar, balki qal'alar, ibodatxonalar, kulolchilik mahallalari ham qazib o'rganilgan. Sopollitepa yuksak dehqonchilik madaniyatiga ega bo'lgan va dastlabki shahar sivilizatsiyalari tarqagan o'lka. [6:10-12] Qorakamar – Turkmaniston bilan chegarada joylashgan bo'lib, tog'dagi katta kamar ichi ham katta uzoqdan qora bo'lib ko'ringan, katta toshlar qora rangda bo'lgan, sur'atlar ham bor. Boldirni- insonning oyog'idagi boldir suyagiga o'xshatgan, yana bir jihati shu erga yetganda temir yo'l qo'rilishi tugatilganligi bois "bo'ldi degin bo'ldir tezroq tugadi" degan ma'noni anglatgan. Hushmon-chorvador aholi faqat poda, katta sigir, ho'kizlarni boqqanlar doim "Xush molim", "Huv hayda molim" deb baqirib baland ovozda poda boqqanlar, va aholisi mehmonlarni juda ardoqlagan va

ahil-inoq bo'lgan. Xalqi juda mehmondo'st bo'lganlar. Uzoqdan podavonlarning ovozlari eshitilib turgan asta-sekin o'tayotgan yo'lovchilarni ko'rib tanimasalar ham mehmon qilib kuzatganlar. Aholining "Xush molim", "Mehmon xush ko'rdik" so'zlarni qisqartirib hozirgi kunda Ho'shmon shakliga kelgan. Burdog'uy-yunoncha so'z bo'lib "mehmonxona" degan ma'noni anglatgan. Bu nom Iskandar zamonida qo'yilgan. Kechuv joyi bo'lgan, katta to'qayzor, changalzor bo'lib hattoki sherlar borligi ta'kidlab o'tilgan. [7:86] Qorluqg'or-qorong'u g'orga kirganlar g'or og'ziga qoziq qoqib uzun arqon bog'lab kirganlar. Aholining yashash tarzi va geografik turar joylari bilan bog'liqligi bor urf-odatlar moslashgan. Daryo bo'yida shuningdek tog' etagida yashovchilar ko'proq tabiat hodisalariga e'tiqod qilishgan. Daryoga suvga qurbonlik qilganlar. Bahor fasli boshlanishida eng katta qo'y-qo'chqorlarni yoki ho'kizlarni Amudaryoga qurbonlik qilishgan. Mahalliy xalq daryoga jonlikni suyib oqizib yuborgan bu xalq uchun suv toshishini oldini oladi deb o'ylaganlar. Xalq e'tiqodi o'zgacha bo'lgan Kampirtepa, Sho'rob atrofidagi aholi Xo'ja Ahmad Taskandiyga, Sopollitepa, Kuchuktepa, Mushuktepa, Qo'rg'on, Ho'jamdodtepa atrofida yashovchilar Erjahongir otaga e'tiqod qilganlar. Xo'ja Ahmad Taskandiy vafot etgach Kampirtepadagi qabristonga dafn etilgandan so'ng o'sha yili daryo o'z yo'lini Afg'oniston tomonga o'zgartirgan degan rivoyat bor. [8:10]

Bahor faslini boshlanishida barcha aholi yig'ilib o'z ahvoliga qarab imkon qadar taom yoki shirinliklar, ba'zilar qo'y so'yanlar barcha yig'ilib suv keladigan joyga boshiga yoki eng baland tepalikka chiqib dasturxon yozib oqsaqollar va kayvoniylar boshchiligida o'tirishgan. Mahalliy xalq bog'dorchilikka yaxshi e'tibor bergan va To'g'dona daraxtini uyini oldiga ekkanlar. To'g'dona daraxtini tanasidan tumor, beshik, halinchaklar yasagan. Hosilini jigar kasalligiga davo ekanligi uchun doim iste'mol qilganlar. Dehqonchilik bilan shug'ullanganlar hosilni yig'ib olganda eng birinchi hosildan baraka bersin degan maqsadda bir g'alvirni qo'shlarga sochgan, xirmonboshini olib eng yoshi katta kishilarga va nochor yashayotganlarga in'om etganlar. Aholi tomonidan barcha marosimlar keksalar tomonidan o'tkazilgan. Yana ajablanarli jihati go'sht shirin bo'lgan. Aholini eng ko'p tanovul qiladigan mahsuloti go'sht va sut bo'lgan. Sigir, qo'y, echki sog'ib sut qatiq, qurt iste'mol qilishgan. Bahor faslida may oyida chorvador aholining ayollari qurt qilish marosimini qilishgan. Chorvador erkaklar urf-odatiga ko'ra qo'ylarni jo'nini qirqish hashar qilib o'tkaziladi. To'plangan jo'nlardan ayollar turmush tarziga kerakli bo'lgan narsalarni to'qishganlar. Tarixshunos V.G. Mashkova gilamdo'zlik san'ati tarixini haqli ravishda eramizdan avvalgi ming yilliklar madaniyati bilan bog'laydi. Qadimshunos G.A. Pugachenkova sak, so'g'd va massagetlar, ya'ni qadimgi ajdodlarimiz gilamdo'zlikni eramizdan avvalgi III-II asrlarda ommaviy ravishda yo'lga qo'yilganligini e'tirof etgan. [9:240] Muzrabotliklar gilam, xurjun, kigiz, po'stak, tuzdon, qoshiqdon, arqon kabilarni jo'ndan tayyorlashganlar. Ko'kka ko'chgan davrda echki terisidan doira tayyorlashgan va ayollar laparlar aytishgan, doira chalib o'yin-kulgi qilishgan. Fasllarga bog'liq urf-odatlar ko'proq o'tkazilgan masalan, quyosh, oy tutilishi, yomg'irlarni yog'may qolishi, chorvadorlarning yashash tarzi yarim ko'chmanchilik holatlarini o'ziga xos marosimlari bor. Ekin ekib hosil yig'ish jarayonlaridagi odatlardan biri xirmon haqqi deb nomlangan. Tog'da yashovchilar ov qilish jarayonida kiyikni ovlash taqiqlangan chunki bu hudud aholisi uchun kiyik muqaddas hisoblangan. Termiz tumanidagi "Yangiariq" hududi qadimda "Yantoq o'rmon" deb atalgan. Mazkur hududni o'zlashtirishdan oldin yantoqzor bo'lganligi sababli boshqa hudud aholisi tomonidan obodlashtirilgan. Shuningdek, O'zbekiston janubiy hududlarining tarixiy va etnografik o'rganishda geografik joylashuvining o'ziga xosligi va aholisini yashash

tarzi urf-odatlarini ma'lum darajada hudud bilan bog'liq holatlar kuzatiladi. Barchasi o'z tarixiga mazmuniga ega bo'lib asrlar osha xalq orasida o'z o'rnini yo'qotmay kelmoqda.

Адабиётлар/Литература/References:

1. S.N.Tursunov.Surxondaryo viloyati toponimlari.T.: 2008.58.-B
2. S.N.Tursunov va boshqalar.O'zbekistonda toponimik nomlar va ularning tarixi.T.: 2015.173-B
3. P.Shoimov.Muzrabot-qadimiy diyor.Q.: "Nasaf" 2002.4.-B
4. O.Bo'riev.Temuriylar davrida yozma manbalarda Markaziy Osiyo.T.: 1997.86 –B
5. Sh.Oripov,X. Shaymardonov. Yashnayotgan Muzrabot. Q.: "Nasaf" 2009.10.-B
6. M. Isomiddinov.Sopolga bitilgan tarix. T.: 1993.10-12.-B
7. S.N.Tursunov.G.U.Ahmedova.O'zbekiston janubiy hududlarida madaniy va amaliy san'at yodgorliklari tarixi. Surxon-Nashr.2017. 240.-B

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 6 (4) – 2024

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

**Ижтимоий-гуманитар фанларнинг
долзарб муаммолари** электрон
журнали 2020 йил 6 август куни 1368-
сонли гувоҳнома билан давлат
рўйхатига олинган.

Муассис: "SCIENCEPROBLEMS TEAM"
масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой
тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-
уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).